

Секція 3

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Горецька Олена, кандидатка
психологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри психології,
Бердянський державний педагогічний
університет

ОПТИМІЗМ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сьогодні актуальною є проблема підготовки конкурентноспроможних високопрофесійних фахівців, які поєднують фундаментальні знання і ґрунтовну практичну підготовку, відповідально ставляться до результатів свого навчання та до майбутньої професійної діяльності, здатні раціонально діяти у складних, непередбачуваних ситуаціях.

Питання професійної підготовки майбутніх учителів висвітлені в таких аспектах: фундаментальні положення гуманітаризації освіти та виховання (С. Гончаренко, М. Євтух, Ю. Мальований, А. Сущенко та ін.); наукові теорії професійної готовності вчителя (А. Капська, А. Ліненко, О. Мороз, С. Сисоєва та ін.); теоретичні й практичні аспекти підготовки майбутнього вчителя початкової школи (О. Біда, І. Бужина, М. Вашуленко, Н. Кічук, Л. Коваль, І. Пальшкова, Л. Петухова, Л. Хоружа Л. Хомич та ін.).

І. Бех зазначає, що орієнтація педагога на виховання успіхом формує достатню віру в себе і є однією з умов успішного переведення виховних цілей у перспективу життєдіяльності [1].

Успішність майбутньої професійної діяльності обумовлено розвитком професійно значущих якостей особистості. Однією з найважливіших рис сучасного педагога є оптимізм, який забезпечує спрямування майбутнього вчителя на позитивний результат професійної діяльності. М. Селігман стверджує, що оптимізм, віра в майбутнє, вміння спілкуватися з людьми, гнучкість, чесність, працьовитість сприяє профілактиці безпорадності та інших негативних якостей особистості [6].

Особистісні якості майбутнього педагога надають процесу навчання ціннісно значущу спрямованість і своєрідність впливу через індивідуальну культуру спілкування, поведінку, почуття тощо. Від того, як молодший школяр сприймає вчителя, залежить його ставлення до школи і навчання [9].

У психологічному сенсі оптимізм тлумачиться як властивість особистості, яка відображає пропорційний розвиток всіх психічних процесів і характеризує позитивну систему поглядів людини на світ, на поточні і очікувані події тощо [8, с. 300].

У зарубіжній психології проблема оптимізму досліджена більш ґрунтовно. Ця категорія розглядається як позитивне ставлення до світу (Е. Еріксон), позитивна самоустановка (А. Аргайл, М. Джеймс, Д. Джонгвард, В. Столін, І. Джидар'ян та інші), система настанов, диспозицій особистості (Ч. Карвер, М. Шейер, К. Муздибаєв, Є. Ільїн та інші), атрибутивний стиль (С. Петерсон, М. Селігман), конструктивна характеристика мислення суб'єкта (А. Бек, А. Еліс), умова ефективної пошукової активності суб'єкта (В. Ротенберг, В. Аршавський). Вітчизняні вчені вивчають оптимізм як компонент саморозвитку особистості (І. Бех), особливу соціальну установку (О. Хурчак, М. Чижиченко), ознаку психічного здоров'я (І. Коцан, Г. Ложкін, М. Мушкевич, Т. Хомуленко), фактор губристичної мотивації (К. Фоменко, М. Кузнецова).

Отже, науковцями розглянуто багато аспектів взаємозв'язку оптимізму та інших психологічних категорій.

Оптимістична людина приймає себе та інших, має позитивне світосприйняття, радіє успіхам, щаслива, спрямована на професійне та особистісне зростання, і це сприяє соціальній адаптації, цілеспрямованому вирішенню проблем, позитивному ставленню до життєвих негараздів, формуванню планів на майбутнє, успішності, активності й продуктивності; зберігає психосоціальне здоров'я особистості; допомагає розкрити власні ресурси, ефективно долати стресові ситуації, мати надію на краще; виступає як професійно важлива якість [4]. Песимістичний погляд звужує життєві перспективи і гальмує професійне та особисте зростання.

Н. Назарова вважає, що оптимізм професіонала проявляється в його соціально активному позитивному ставленні до учнів, самого себе, сприяє професійній успішності та зберігає психосоціальне здоров'я особистості [7].

Дослідження Н. Водоп'янової та О. Старченкової взаємозв'язків між професійним вигоранням, оптимізмом та активністю показали, що оптимізм і активність, як стійкі особистісні характеристики життєвої позиції, які визначають загальний позитивний настрій по відношенню до роботи та життя в цілому, представляють важливий фактор у зменшенні ризику професійного вигорання [2].

С. Мартиненко зазначає, що успішному в майбутній професійній діяльності вчителю початкової школи необхідно володіти розвиненими особистісними якостями як доброта і любов до дітей, бажання працювати з ними, вміння розуміти, визнавати і приймати учнів, бути для них корисним; мати розвинуте критичне мислення, емоційний інтелект, оптимізм, толерантність, гуманність, професійну ерудицію; прагнути до самовдосконалення і самореалізації [5].

Оптимістичному ставленню до життя, на думку О. Киричука, сприяє самореалізація, яка конкретизується через самовираження,

самоствердження, самоактуалізацію. Тому необхідно формувати позитивний образ власного «Я», прагнути підвищувати самооцінку, самовизначатися, вірити в успіх [3].

Отже, успішність професійної діяльності визначається тим, наскільки майбутній фахівець песимістично чи оптимістично ставиться до власного життя: або невпевнений у майбутньому, має негативне ставлення до себе та світу, не бачить життєвих перспектив, недооцінює власні можливості та роль власної активності в досягненні успіху, відчуває розгубленість, тривогу перед майбутнім, або має активну особистісну й соціальну позицію, вірить у власні сили, упевнений в собі та у власному майбутньому, готовий до нового, здатний прийняти себе, конструктивно долати перешкоди на шляху до досягнення мети, розкривати власний потенціал, використовувати нові можливості.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Київ: Либідь, 2003. Кн.2 : Особистісно-орієнтований підхід : науково-практичні засади. 344 с.
2. Водопьянова Н. Е. Профессиональное выгорание и ресурсы его преодоления. *Психология здоровья* / Под ред. Г.С. Никифорова. СПб., 2003. С 13.
3. Киричук О. В. Розвиток і самореалізація особистості в умовах освітнього закладу. *Рідна школа*. 2002. № 5. С. 28–30.
4. Левченко В.В. Позитивная психология. Москва : ФЛИНТА, 2014. 258 с.
5. Мартиненко С. М. Система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 Київ, 2009. 47 с.
6. Селигман М. Как научиться оптимизму: Измените взгляд на мир и свою жизнь. Москва : Альпина Паблишер, 2015. 338 с.
7. Специальная педагогика: учеб. пособие для студентов педагогических вузов / под ред. Н.М. Назаровой. М.: Akademia, 2000. 395 с.
8. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.
9. Шквир О. Л. Теоретичні і методичні засади ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 /Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2018. 572 с.